

MILLIY QADRIYATLARNING TASVIRIY SAN’AT KOMPOZITSIYASI VA RANG TIZIMIDAGI AKS ETISHI

Toshkent to‘qimachilik va yengil sanoati instituti,

Ravshan Tolipovich Axmedov

“Moda va dizayn” kafedrası dotsenti

Kalit so‘zlar: *tasviriy san‘at, milliy qadriyatlar, badiiy obraz, ramziylik, madaniy identifikatsiya, madaniy meros.*

Annotatsiya. *Maqolada tasviriy san‘at obrazlarida milliy qadriyatlarning aks etish jarayoni san‘atshunoslik va madaniyatshunoslik nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi. Milliy an‘ana, tarixiy xotira va madaniy merosning badiiy obraz, ramz, rang tizimi hamda kompozitsion yechimlar orqali ifodalanish mexanizmlari ochib beriladi.*

KIRISH

Hozirgi globallashuv davrida milliy qadriyatlarni asrash va ularni zamonaviy madaniy jarayonlar bilan uyg‘un holda rivojlantirish dolzarb ilmiy va ijtimoiy masalalardan biri hisoblanadi. Tasviriy san‘at milliy o‘zlikni anglash, madaniy xotirani saqlash va estetik an‘analarni avloddan avlodga yetkazishda muhim o‘rin tutadi. San‘at asarlarida yaratilgan badiiy obrazlar xalqning tarixiy tajribasi, axloqiy qarashlari va estetik ideallarini mujassamlashtiradi. Tasviriy san‘atda milliy qadriyatlar ko‘pincha ramziy obrazlar, ranglar uyg‘unligi, kompozitsion tuzilma va an‘anaviy motivlar orqali ifodalanadi. Har bir san‘at asari muayyan madaniy muhit mahsuli bo‘lib, undagi milliy belgilarni aniqlash va tahlil qilish san‘atshunoslik fanining muhim vazifalaridan biridir. Mazkur tadqiqot tasviriy san‘at obrazlarida milliy qadriyatlarning aks etish xususiyatlarini ilmiy asosda o‘rganishga qaratilgan.

Tadqiqot obyektlari va usullari. Tadqiqotning obyektini tasviriy san‘at asarlarida milliy qadriyatlarning badiiy obrazlar orqali ifodalanish jarayoni tashkil etadi. Tadqiqot doirasida rangtasvir, grafika va dekorativ-amaliy san‘at namunalari asosida milliy madaniyat, tarixiy xotira, urf-odat va an‘analarning badiiy talqini o‘rganildi. Tadqiqotda tarixiy-san‘atshunoslik, qiyosiy tahlil, formal-kompozitsion tahlil hamda semantik yondashuv metodlaridan foydalanildi. Ushbu metodlar majmuasi tasviriy san‘at obrazlarida milliy qadriyatlarning mazmuniy va estetik jihatlarini chuqur tahlil qilish imkonini berdi. San‘atshunoslik nuqtayi nazaridan milliy qadriyatlar badiiy obrazlar orqali vizual shakl kasb etadi. Ushbu obrazlar madaniy xotirani mujassamlashtirib, jamiyatda milliy identifikatsiyani mustahkamlaydi. Tasviriy san‘atda milliy liboslar, an‘anaviy bezaklar, me‘moriy obidalar, xalq turmushiga oid buyumlar muhim ramziy ma’noga ega. O‘zbek tasviriy san‘atida do‘ppi, atlas va adras matolari, milliy naqshlar, tarixiy shahar manzaralari va oilaviy-marifiy sahnalar milliy obrazlarni shakllantiruvchi asosiy unsurlar hisoblanadi. Ushbu elementlar nafaqat dekorativ vazifani bajaradi, balki xalqning estetik didi va madaniy qarashlarini ifodalaydi. Tasviriy san‘atda rang va kompozitsiya milliy qadriyatlarni ifodalovchi muhim badiiy vositalardan biridir.

Natijalar va muhokama. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, tasviriy san‘at obrazlarida milliy qadriyatlar faqat tashqi belgilar orqali emas, balki chuqur ramziy va konseptual qatlamlar orqali ifodalanadi. Milliy obrazlarga asoslangan asarlar tomoshabinning estetik idrokini boyitadi va madaniy identifikatsiyani mustahkamlaydi. Globallashuv sharoitida milliylik va umuminsoniylik o‘rtasidagi muvozanat san‘at asarining badiiy va madaniy qiymatini oshiradi. Zamonaviy rassomlar ijodida an‘anaviy motivlar va innovatsion yondashuvlar uyg‘unligi kuzatilmoqda. O‘rganilgan namunalar asosida kompozitsion materiallarning qo‘llanishi kompozitsiya muvozanati, ritm va dinamika yaratishda muhim rol o‘ynashi aniqlandi. Xususan, turli qatlamli va aralash fakturalarga ega materiallar vizual kontrast hosil qilib, asarning emotsional ta’sirchanligini oshiradi. Natijada tomoshabin idrokida badiiy obraz yanada chuqur va ko‘p qatlamli ma’noga ega bo‘ladi. Tadqiqot davomida an‘anaviy materiallar bilan solishtirganda zamonaviy kompozitsion materiallar shakl erkinligi va texnologik moslashuvchanlik nuqtai nazaridan ustunlik qilishi aniqlandi. Biroq, muhokama jarayonida ushbu ustunliklar bilan bir qatorda ayrim muammolar ham qayd etildi. Jumladan, materialning texnik murakkabligi, uzoq muddatli saqlanish masalalari va estetik me’yorlarga moslashuvi rassomdan yuqori darajadagi bilim va tajribani talab qiladi.

Xulosa. Milliy qadriyatlarning tasviriy san‘at obrazlarida aks etishi san‘atshunoslikning muhim va dolzarb yo‘nalishlaridan biridir. Tasviriy san‘at milliy madaniyatni saqlash, rivojlantirish va uni kelajak avlodlarga yetkazishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Milliy obrazlarga asoslangan san‘at asarlari xalqning tarixiy xotirasi, estetik qarashlari va ma’naviy qadriyatlarini mujassam etadi. Milliy qadriyatlarning tasviriy san‘at kompozitsiyasi va rang tizimidagi aks etishi san‘atshunoslikning muhim va dolzarb yo‘nalishlaridan biridir. Rang va kompozitsiya milliy madaniyat, tarixiy xotira va estetik an‘analarni badiiy obrazlar orqali ifodalashda asosiy vosita bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu yo‘nalishda olib boriladigan ilmiy tadqiqotlar tasviriy san‘atning nazariy va amaliy rivojiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Arnheim, R. Art and Visual Perception. Berkeley: University of California Press, 2004.
2. Gombrich, E. H. The Story of Art. London: Phaidon Press, 2018.
3. Karimov, I. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. Toshkent, 2008.
4. Saidov, A. Madaniyat va milliy qadriyatlar. Toshkent, 2019.
5. Xudoyberganov, B. O‘zbek tasviriy san‘ati tarixi. Toshkent, 2020.